

CARTILE SATEANULUI ROMANU.

Scriere periodica

PENTRU

TÓTE TREBUINTIELE POPORULUI ROMANU.

Descépta-te Romane!

Va esí in 3|15 dí a fiesce-carei lune. Pretiulu de prenumeratiune pre unu anu intregu e 1 fl. v. a., pentru Romani'a 3 franci — lei noi. — A se tramite la Redactiune in G h e r l ' a (Szamosujvár.)

CATRA POPORULU ROMANU.

Blandu poporu cercatu de sórte! ce totu stai plangându cu jale
Pe ruinele doióse ale vechi marirei tale?
Pâna-candu numai din stele vei s'aceuti ajutorare?
A-ti creá mai buna sórte n'ai tu braçiu si sufletu tare?
Tempulu gloriei trecute se-lu redici ér' din ruine
Pentru-ce intardii inca? N'ai puteri de-ajunsu in tine?
Au stramosii tei puternici nu din slabi si mici pastori
Prin virtutea loru ajuns'au la sceptrulu de domnitori?

Ah! faimos'a, vechi'a Roma, ce ti-a datu viétia, nume
De pe tronulu de auru guverná o 'ntréga lume!
La gigantic'a-i putere si la firm'a ei vointia
Resaritulu si apusulu se'nchiná cu umilintia;
Spad'a s'a invingétóre candu prin aeru o 'nvértia:
Tremurau toti inimicii inlemniti de spaima grea;
Ale ei virtuti sublime straluciau cá mandrulu sóre,
Dându lumina si viétia lunei ce-i stá la picíore . . .

Dar' destulu, destulu cu-aceste suveniru multu fericite!
In acésta lume tóte de schimbare suntu domnite;
Dupa diu'a lucitóre vine-a noptii négra cétia,
Dupa nópte ni suride ér' frumós'a deminétia. —
Cá stejarulu mandru, verde: adi stá falnicu in padure,
Mani unu fulgeru lu-sdrobesce, séu mi-lu culca o secure,
Si-a lui ramuri verdi odata josu in drumu remanu uscate,
Deslípite de tulpine si de trecétori calcate:

Astfeliu Rom'a, a t'a mama, parasindu-o sörtea-i buna,
Fü silita de pe tronu-i in mormentu cá se apuna;
Ér' tu, fiulu ei, orfanulu gloriosei domnitóre,
Devenisi p'a t'a mostia sclavulu celu mai tristu sub sóre!
Pretió's'a t'a corona venetici o usurpara,
Impartîndu a tale bunuri, aruncandu sorti p'a t'a tiéra;
Venetici flamêndi si lacomi au cuprinsu bogat'a-ti mésa:
Ér' tu, ah! abia fûsi numai „toleratu in a ta casa. . .

Ceriulu scie cu ce sufletu si virtute te-ai luptatu
Cá se-ti aperi libertatea, tronulu, dreptulu atacatu.
Dar' ce póte singuru face unu orfanu fora potere
Façia de dusîmani puternici si setosi de-alui avere?
O! câti ani de suferintia si de lacrime lu-ascépta,
Pâna cresce si din somnulu nescientiei se descépta;
Pân' e 'n stare se-si rechiame drepturile moscenite,
Se-si revindece-alui bunuri de vecini lacomi rapite!

Micu orfanu, ne-avendu pre nime, chiar' de-ai tei frati isolatu
Scosu din cas'a parintiésca si in lantiuri aruncatu;
Apesatu, vai, de dispretiulu si de ur'a 'ntregei lume,
Ce originea-ti uitase si frumosulu teu vechiu nume;
Sbiciuifu fora crutiare, cu munci grele torturatu:
Tu scîi, numai, o! romane, câti ani plâns'ai ne'ncetatu!
Dar' slabitate-au in sufletu atâti ani grei de dorere?
Ba totu chinulu ce te-ajunse a maritu a t'a potere!

In rob'a 'ntunecósa, nevedindu ceriu luminosu,
Te-au facutu se-ti uiti marirea si trecutul gloriosu;
Te-au lipsitu pe rîndu de tóte, ce-ai avutu mai scumpu in lume:
De averi, de libertate, de vointia, de renume;
Denegatu-ti-au chiar' dreptulu, demnitatea omenésca!
Un'a inse nici-odata n'au potutu cá se-ti rapésca
Nici cu sabi'a poterei, nici prin astuti'a loru:
Consciinti'a t'a romana si speranti'a 'n venitoru.

Cá o stânca invecchita, ce si-inaltia de pe munte
P'între nori si p'între fulgeri catra stele a s'a frunte:
Gîuru de ea stejari puternici, vechi cá falnicii Carpati,
Tremuru si pocnindu se dârma de orcane scuturati;
Éra ea, cautându spre bolt'a de nori negri 'ntunecata,
Stà pe locu marétia, mândra, de vifore nici misícata:
Astfeliu tu in nóptea gelei si a crâncenei robfi
Stat'ai seculi in potere, nesdrobitu de vijelii.

Si din valea suferintiei catra ceriuri ai privitu,
Si din ceriu Domnulu dreptatiei rugatiunea-ti a primitu.
Dupa nóptea 'ngrozitória a sositu o demanétia,
Candu unu viersu din somnulu mortii te-a trezitu la nóua viétia,
Si cautându in giuru de tine, dis'ai: „Adi, ori nici odata,
Voiu in tíera-mi se fiu liberu, se fiu ér' ce-am fostu odata!“
Si scolându-te 'n picióre, lantiulu vechiu tí-l'ai sfarmatu,
Si luându-ti arm'a 'n mâna; inimicii-au tremuratu!

De atunci l'alu Libertatii mândru sóre, ce-ti zimbesce,
Plaiulu vietii tale vescedu reinvia, infloresce;
Si 'ntunereculu din giuru-ti se preface in lumina,
Ce-ti promite dupa lacrimi o viétia mai senina.
Adi originea-ti marétia, gloriosulu teu vechiu nume,
Stremosiésc'a t'a virtute: suntu sciute ér' in lume;
Desonóre, chinu, robía: s'au dusu cá o vijelia;
Numai un'a nu încéta: a dusimaniloru mânta!

Ba in taina ea totu cresce, cá si dupa reci vífóre
Unu períu, ce-si vérsa und'a preste lunci inverdítóre ..
Adi de nou, nu libertatea: viéti'a vréu se ti-o sfêrsiésc'a
Pe ascunsu, vai, cu otrava: nu prin lupta vitejésc'a!
Ah! privesce la tiranulu, a cui lantiuri le-ai sfarmatu,
Cu pocalulu de-a ta gura cum s'apropia ne'ncetatu;
Cum suride blându síoptindu-ti, cá 'n pocalu e nectaru dulce:
Dar' nu crede! — E otrava, ce 'n mormentu vré se te culce!

Inse ià voiosu pocalulu, déca este se-lu golesci!
Cu-a dusimaniloru otrava tu dedatu de secolu esti
Ti-au intinsu ei, nu odata, cupe multu mai otravite:
Le-ai golitu, aretându lumei, cá ai díle nefinite.
Erai sclavu legatu in lantiuri si lipsitu de-ori ce potere
In a nescientiei nópte cufundatu fora vedere:
Si-au cercatu — inzadaru inse! — firulu vietii a-ti curmá.
Adi, candu vedi si candu esti liberu: ce potu óre mai sperá?

Dar' ei faca ce le place. Tu te dũ fora de téma
P'a t'a cale inceputa unde-unu venitoriu te chýama!
A oprí unu anticu fluvíu in cararea-i curgétóre
Nu-i potere omenésc'a, nu-su medilóce pe sub sóre.
Ér' acei, cari o încérca, parasiti de minte suntu:
Si usioru in und'a rece potu se-si afle-alu loru morméntu.
Susu la lucru deci, romane, pe alu Museloru campu verde!
Ah, in céti'a nepasarei cugetu-ti de ce se pierde?

Înainte, înainte p'a științelor grea cale,
Ce conduce la marire din a suferenței vale!
Pâna-candă vei stă 'n durere suspinându cu-amarățiune
Pe ruinele 'nvechite ale gloriei strabune?
Pâna-candă numai din stele vei s'ascepi ajutorare?
A-ti creă mai bună sôrte n'ai tu brațu și sufletu tare?
Au stramosii tei puternici nu din slabi și mici pastori
Prin virtutea loră ajuns'au preste lume domnitori?

Vră numai! — și din ruine, unde jace 'ntunecosu
Alu marirei tale templu redică-lu-vei mai frumosu.
Dar' prin fapte, zelu, știința, că faimosii tei strabuni;
Și nici cândă fora silinția prin a ceriului minuni!
Esi odată la lumina din a nescienței cētia;
Intunereculu e môrte, ér' lumin'a dulce viētia.
Astadi mîntea luminată este arm'a cea mai tare:
Cu acēst'a te 'narmēza, și vei fi puternicu, mare!

ROMANI

Mari in Fapte si Poternici in Cuvinte.

Michaiu Voivodu.

(Urmare.)

Cum Sigismundu tramise la Michaiu se cēra pace.

Sigismundu află că Michaiu vine cu putere mare, și că cu dînsulu e și generalulu Bast'a, acelu vitezu, că vinu cu acēst'a Nemti, vinu Valoni ce șbōra că vulturii și fugu iute că și cocosii. Sigismundu auzi și se intristă fôrte, și chiamă pre consiliari, și-i întrebă ce se facă. Tramise dară omu se vorbēsca, se cēra pace, se nu se bata. Michaiu inse respunse plinu de mânia: „Mergi de spune lui Sigismundu, se nu-i trēca prin mîntē, că va face pace cu noi, și érasii se ne insiele: minciunile nu-i se voru mai trece. — De are putere și de-i dă mân'a, se vină se ne batemu, că se-si arete vitej'a; ér' de nu se simte in stare de a se bate, tiér'a fiendū a Cesariului, se se duca și se o lase in pace; și se

se duca mai curându, se fuga din ainte-mi, că nu ambla bine de-mi va cadé in mâna“ Cum se întorse tramisulu si-i aduse acestu respunsu, Sigismundu numai decātu stringe ostile sale si tramite si in Moldavi'a la Jeremía, pre care 'lu aveá amicu, cá se-i céra ajutoriu. Jeremía numai decātu aduna ostile si le tramite; tramite si pre Hatmanulu, tramite si din Tiér'a-Romanésca óste frumósa, oatea lui Simeonu alu V-lea cea mai de frunte. Se unira tóte ostile loru, si tramisé éra omu cá se prinda limb'a si se afe cum stà óstea nem-tiésca. Omulu se întorse si aduse scire că Michaiu se afla lângá cetatea Satmaru, pre unu campu acoperitu de frumósa verdétia. Sigismundu dede ordinu se pléce indata, se mérga asupr'a loru si se deie bataia: căci osti aveá multíme, pedestri si calari, Moldoveni, Cazaci si câtiv'a Tatari. Calarime aveá destula, totu flacái viteji: dóuedieci de mii eráu cu sulitie lungi, si alti si mai multi, pedestri si calari, unulu portá pusíca, altulu lance: toti eráu, credu, cincidieci de mii; optudieci, nu mai puçine, erau tunurile, ce aduceau cu densii. Ajunsera la Símleu, unde stationase Michaiu celu minunatu si laudatu de tóta lumea. Incepura a resuná buciumele de resbelu, si atunci se fi vediutu, fratióre, cum se aruncara cá lupii pe prad'a loru.

Cum se lovira ostile si invinse Michaiu pre Sigismundu.

Michaiu indata díse la ai sei, se steie pre locu, se nu se téma. Georgiu Bast'a, marele generalu, esiá de alta parte calare; inaintea lui stáu Nemtii, la aripe Valonii; fie-care erá in stare se se lupte sí cu Smei. — Puçini, dara buni eráu Nemtii, cá la trei mii de pedestri, bine armati, toti imbracati cu feru; eráu si Feucerei in numeru de patru mii; Spanioli si Valoni pâna la doue mii; Haiduci alesi eráu pâna la nóue mii; Sêrbi si Moldoveni alte trei mii, toti calari, si pedestri nu eráu mai multi de douedieci de mii: puçini eráu

la numeru, dar' inse toti alesi; căci la Michaiu alergău toti vitejii, pentru-că eră vestitu de vitézu, si ori unde s'a luptatu a esítu cu onóre. Căci elu onorá si daruía pre toti vitejii, si toti alergău la densulu cá balaurii si cá leii. — Si atunci acelu june neinvinsu si vitézu, Michaiu celu minunatu si laudatu, pre calu incalecá, cá unu flacáu voinicu, apucá in mâna lungea; cá unu balauru flamându demultu neman-catu, asiá se rapéde furiosu asupr'a dusímanului, si descoperindu-si capulu, asiá vorbese catra ai sei: „Ascultati vitejii mei, si voi căti sunteti alesi! Astadi e tempulu se esímu cu onóre. Inimicii suntu mai multi, dara suntu inspaimentati: numai me uitu la densii cum venu, si ei suntu biruíti. Nu ve temeti de multíme: pucini, suntu alesi. Astadi se va cunosce cine este vitézu.“ Atuncea toti strigara: „Noi suntemu la poruncile tale, astadi vomu aretá de suntemu viteji. Se mergemu inainte si se nu ne oprimu pâna nu căscigamu.“ Cá lupii cei flamândi, ce intra intr'o turma, asiá se aruncara pre inimici si 'i taiara in bucati. Insusi Eroulu apucá spad'a in mâna si cá unu leu se rapéde in dènsii, neci lancile, neci alte arme ale loru nu potú se-lu oprésca, petrunde inainte in castrele loru, si taia pre căti intimpina, neci unulu nu-i scapa, Cazaci si Tatari pre toti 'i omóra. Ié provisiunile si armele loru, nimica nu scapa din castrele loru, si tóte ei le-au apucatu cá lupii cei flamândi. Acolo se fí vediutu cum se lupta vitejii! Mare spaima s'a facutu in óstea unгурésca, căci toti fura sdrobiti in ametial'a loru cea mare. — Atunci unгурii vediura perirea loru cea mare, si ne mai potendu se steie la bataia, incepura se fuga.

(Va urmá.)

Prelegeri din stuparitu.

§ 7. Instruirea stupinei.

Afora de tempulu de ierna, ori candu se pote instruí seau provedea stupin'a cu cosiuri de stupi, numai se fia omulu in chiaru cu sine, ca ce feliu de cosiuri voiesce a-si procurá.

Dupa ce amu descriu pre scurtu natur'a deosebiteloru specii de albini; dupa ce amu aretatu, cumu au se fia cosiurile, unde si cumu trebue asiediata stupin'a, nu ne remane alta intrebare mai intetitoria, de catu ca cumu se potu procurá stupii?

Stupii se potu procurá seau cascigá in diverse moduri. Unulu afla in campu pre vremea roitului pre unu arbore seau vre-o tufa o gramada de albini fora stapânu, si din lips'a cosiului se multiesce a-le luá intr'o traista gola, intru unu sacu, intru unu faciariu, seau intr'altu vestmentu, apoi se duce cu ele acasa, le asiédia intr'unu cosiu golu, si éta ca are stupu! Acést'a se intempla numai arare ori, si numai din intemplare, dar' totu-si se intempla. Altulu lu-afla deja asiediatu in bort'a vre-unui arbore betranu, pre care lu-taie pre deasupra si pre dedesuptu, si trunchiulu cu stupu cu totu lu-duce frumosu a casa.

Mai siguri inse ajungemu la stupi prin daruire si ereditate; totu mai siguru inca prin cumperare. Calulu de daru nu se cauta pre dinti, la stupi nu are intiesu; cáci de capeta cineva vre-unu stupu slabu de pomana, din care mai pre urma nu se alege nemicu, aceea numai causei strica incatu daruitulu si-perde de regula voi'a catra stupi, cugetandu, cumu-ca elu nu are norocu; póna candu de si-da cineva paralele pre stupu, are se-lu caute forte bine, nu in gura cási pre calu, ci in laintrulu lui, cá se se convinga singuru, ca ore merita acelu-a pretiulu, ce i-lu ceru pentru elu? Cá se merite pretiulu se poftesce:

a) *Cá cosiulu se aiba faguri teneri si buni.*

Cá se lamurimu lucrulu mai bine, vomu privi cosiulu mai de aprópe. Se privimu intr'unu cosiu, si inca dupa-ce a esitu din ernatu, prin midiloculu seau capetulu lui Martisioru. Inainte de tóte se suflamu pre urdinisiu (gaur'a de sboratu) de câte-va ori fumu de tutunu (tabacu), cá se se asiedie albinele pre câtu se póte mai susu. Dupa aceea se aplecámu incetu cosiulu pre o lature, dar' se grigímu, cá plecându cosiulu se sté fagurii pre o dunga si se privimu in laintru; de albine nu avemu ce ne teme. Decum'va 'su neliniscite albinele si se ivescu: se mai suflamu de câte-va ori fumu, si se voru liniscí deplinu. Déca fagurii sunt galbini, si numai mai in susu sunt ceva mai negri, acei'a sunt facuti numai din anulul trecut, prin urmare sunt teneri si buni. Era déca din contra fagurii sunt cá si afumati, ori negri preste totu, atunci acei'a sunt mai de multi ani, si nu sunt de tréba, celu puçinu pentru prasila.

Decumv'a aerulu e inca rece, se incetamu cu cautatulu in cosiu câtu de iute, cá se nu se recésca puii. Fia-care faguru nou e albu, dar' prin bórea, ce se desvólta in cosiu devine galbênu, ér' cu in-cetulu negrfu si apói negru.

Cosiuurile cu faguri betrani — negri — nu sunt bune de prasila; càci dupa-ce in un'a si aceea-si celula intr'o véra se crescú mai multe dieci de albine, prin aceea, cà fie-care albina, candu ese din celula, 'si lasa in ea velulu de nimfa, care in decursulu metamorfosei sale o invescuse, lipitu de parietii celulei, care reptindu-se mai de multe-ori, se stremtéza celul'a asiá, incâtu devine neapta pentru desvoltarea perfecta a nimfeloru. Regin'a si in astfeliu de celule inca depune óue, desí nu pré bucurósa, — din cari apoi esu albini nedesvoltate si defectuóse, si cari, cu tóte cà pâna ce esu din celula consuma multa si ocupa pre multe albini, totusi sunt date pre urdinisiu afora din cosiu. Unu astfeliu de cosiu nu sporesce, ci mai vertosu scade in poporu, nu roiesce de locu, ci vegetéza de pre o di pre alta, pâna in fine piere de totu.

Din acést'a cauza se nu intrebuintiamu cosiuri betrane neci candu!

Decumv'a fagurii sunt teneri si fora esceptiune, se mai pof-tesce inca, cá mai toti se fia faguri ordinari, si numai fórté puçini trantorari.

b) *Cosiulu se fia populatu bene.*

Despre acést'a impregiurare ne potemu convinge deplinu, déca sér'a ori demanét'ia, candu inca nu ambla albinele, vomu pune urechi'a la cosiu si vomu bate de doue-trei ori cu degetulu pre cosiu; déca voru suná albinele tare si indelungatu, atunci cosiulu are poporu destulu, din contra inse numai puçinu. Seau déca vomu suflá cu gur'a aeru prin urdinisiu in cosiu si voru est' multe, — atunci are albini puçine.

c) *Se aiba provisíune destula.*

Acést'a o potemu cunósce din greutatea çosiului.

d) *Se aiba regína buna.*

Spre a ne convinge cà óre regin'a buna e seau ba? se pof-tesce cá si la a) a privt' in laintrulu cosiului, si a esaminá fagurii. Decumv'a in celule se vedu puii fora intrerumpere, regin'a e tenera si buna, ér' decumv'a sunt faguri, in cari pre ici pre colea se vedu puii, dar' se vedu si celule góle p'ntre celea cu puii, cu alte cuvinte: déca clocitur'a din faguri nu e contínuu, ci intrerupta atunci regin'a e betrana. Unde regin'a e tenera si buna, clocitur'a e contínuu si regulata. (Va urmá.)